אף הוא נמי דלא קבעי ליה וקתני פטור מפני שהוא נדון בנפשו לא שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה אף שורו דקבעי ליה שורו היכי משכחת לה א"ל רב אויא הכא במאי עסקינן בשור פקח שעלתה לו נשיכה בגבו וקא בעי למקלייה ואיגנדר בקוטמא ומנא ידעינן דלבתר דקלייה קמגנדר בקוטמא ומי איכא כי האי גוונא אין דההוא תורא דהוה בי רב פפא דהוה כיבין ליה חינביה עייל פ ופתקיה לנזייתא ושתי שיכרא ואיתסי אמרו רבנן קמיה דרב פפא מי מצית אמרת שורו דומיא דידיה והא קתני שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו דומיא דידיה נתכוון לבייש היכי משכחת לה כגון שנתכוון להזיק [6]דאמר מר נתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש רבא אמר מתניתין בשוגג וכדתנא דבי חזקיה [5]דתנא דבי חזקיה [1]מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה [2]לא חלקת בה בין שוגג בין מזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם [3]לא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין מתכוון לשאין מתכוון בין דרך ירידה לדרך עלייה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אמרו ליה רבנן לרבא מי מצית מוקמת לה בשוגג והא מפני שנדון בנפשו קתני הכי קאמר כיון דבמזיד נדון בנפשו והיכי דמי דקא בעי לאפרו השתא בשוגג פטור: **מתני'** [4]שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה [5]היו שנים רודפים אחר אחר זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם

אף הוא נמי דלא קבעי ליה. לאפרו ומקלקל הוא וקתני פטור מתשלומין. אלמא מיום מיתה איכא: **אף שורו דקבעי ליה.** לאו דוקא דאפי' לא בעי ליה נמי חייב לשלם אלא על כרחייהו בחדא מילתא מוקמינן הא' לחיובא והא' לפטורא דהכי משמע מתני' דבמקום שזה חייב זה פטור דאי שורו בלא קבעי ליה לא מחורך יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו דהא איהו בדלא בעי ליה מחייב בתשלומין: **בשור פקח.** שהשור חכם: **ומנא ידעינן.** דלבתר איכין דאלטרך לאשמועינן מתני' דאע"ג דמריה כי האי גוונא מפטר בתשלומין הוי שור חייב דאי מקמתא אפי' מריה נמי מיחייב אי לא ידעינן ליה דלבתר לאפרו ואין כאן יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו: **חינביה.** שיניו: **ופתקיה לנזייתא.** דתף כסוי הכלי שהסכר בתוכו: **שורו.** דפטור דומיא דמיוחדא דידיה היכי משכחת לה הא מיוחדא דידיה ליתא אלא בתמכין לגיים ושור אין בו דעת להתכוין לנוטח: ומשני **משכחת לה כגון שנתכוון השור להזיק.** דגבי אדם כי האי גוונא מחייב אבושת דאמר מר כו': **רבא אמר.** לעולם מתני' דאדם קבעי ליה לאפרו והאי דפטור מתשלומין לאו משום דליהוי ליה חיוב מיתה דהא מתני' אפי' בשוגג נמי דליכא חיוב מיתה דמיתוקמא דפטור מתשלומין כדתני דבי חזקיה: **מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת.** הוקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפי' בשוגג כדאמרי' (לעיל דף מו.) אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטוריה קרא מתשלומין דכתיב יומת לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל וכמזיד שייכא מיתה: **דרך עלייה.** שהרגו בלאחר יד בהרימו הגרזן דקיימא לן (מכות דף ז:) דפטור מגלות אפ"ה פטור מתשלומין הלכך גבי חילול שבת נמי אפי' בשוגג פטור מלשלם: ה"ג **הכי קאמר כיון דבמזיד נידון בנפשו.** והיכי דמי בלאפרו השתא בשוגג פטור: **מתני'** **והווק.** הגרלף: **בסלע לקה.** מתחלק היה בסלע ולקה: **היו שנים רודפין אחר אחד.** ושלשתן של שלשה בני אדם: שניהם

ועי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהיא בריכה לגופה כגון מוכר באיסורי הנאה שסכור שיכול ליהנות ליתן בלבנו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסובר שיכול לנשל בו קדירה וא"ת ורבי יוחנן מאי טעמא דלא מחייב מקלקל גמור דהא טעמא דמקלקלין פטורין היינו משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמוכח בספ"ק דמגיגה (דף י:) ולענין חבורה לא חיישינן אמלאכת מחשבת כדמוכח בס"פ ספק אכל (כריתות דף יט:) דאמר הנח לחבורה הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי מחייב ומתעסק לא מפטר אלא מטעם מלאכת מחשבת וי"ל נהי דלא בעינן מלאכת מחשבת מיהו כיון דגמרינן ממילה ומהבערת בת כהן לא מחייבינן אלא דומיא דהנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא תקון במקלא ור' אבהו נהי דצורך מצוה לא משוי ליה תקון מ"מ בריכה לגופה משוי ליה מה שהוא צריך למצוה וא"ת צריך לבלבו ולאפרו היכי משוי בריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואין צריך אלא לאפרה ד)וי"ל דלא דמי דהכא צריך הוא לנטילת נשמה דהיינו הדס כי הדס הוא הנפש כדי לתת בלבו ומבעיר נמי להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר לנשל קדירה ולא דמי לחופר גומא דממילא ואין נהנה כלל ממנו וא"ת הא דאמר בפ"ק דיבמות (דף י:) דאלטרך קרא למיסר הבערת בת כהן משום דהוה ס"ד למשרי מקל וחומר דעבודה דדמיא שבת מיפוק ליה דאי לא כתיב הבערת בת כהן הוה שרינן כל המקלקלין בהבערה וי"ל דהתם כו' יהודה דחייב ליה תקון:

מה שורו דלא קבעי ליה. משמע דלא פריך אלא אליבא דר' יוחנן ותימה לר' אבהו נמי תקשה מה שורו דלא צריך לגופו כו' ואם נאמר דרבי אבהו מחייב במקלקל גמור ולא בעי בריכה לגופה מ"ש: **נתכוון לבייש היכי משכחת לה.** תימה כיון דלא אפיק מדעמיה נתכוון להזיק אפילו הוא דומיא דשורו נמי תקשה ליה דבשור ליכא כוונה ובאדם בעי כוונה וי"ל דאי אמרת הוא דומיא דשורו אז משמע שפיר כוונתו להזיק וגם להשמיענו דלא בעינן כוונה לגיים אלא להזיק דומיא דשורו אבל שור דומיא דידיה לגיים וא"ת כוונה דשכיח טפי באדם מבשור דהיינו כוונה דידיה לגיים ואתא לאשמועינן שור דומיא דאדם דבעי שיתכוין לגיים דאילו מתכוון להזיק שכיח יותר בשור מבאדם [6][ועוד] דליכא למימר דלהשמיענו דשור פטור במתכוין להזיק מבושת דלהא לא אצטריך דהא תנן בהמוכל (נקמן דף פז.) דשור פטור בכל ארבעה דברים ופתם שור הוא קרן שמתכוון להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתכוון לגיים וזה א"א ששור אין מתכוון לגיים ועל כרחך אית לן למימר הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתכוון לגיים ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתכוון וקמ"ל שיכול להיות ששורו דומיא דידיה וא"כ בדידיה לא בעינן שיתכוון לגיים שזה אי אפשר להיות בשור: [1]**מתניתין** בשוגג. פי' בקונטו' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי לאפרו ופטור מאותו טעם שבשוגג פטור ואין הלשון משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג דבהא מלאה אשמועינן הוא דומיא דשורו מה שורו בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתנא דבי חזקיה

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דברים הנתקנין (סנהדרין דף פד:) מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אביו ואע"ג דבמסקנא נפקא לן מחבורה מאם אינו עניין לנפש בהמה מ"מ מפיק מיניה התם דמותר להקיז דם לאביו ומה שייך כאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמיירי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה אביו מדכתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מייתי שם כי יכה כל נפש אדם דמיירי ברוצח כדמוכח בפרק יוצא דופן (נדה דף מד: ושם[1]) ולגדדים מיירי לענין חבורה מיתה ולענין אביו בחבורה בעלמא וכיון דבכולהו מיירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה:

בין בשוגג בין במזיד. נג' ענייני ממון מיירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד מיירי בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגים פטורים [מתשלומין] משום דלא חלקת דלהכי מייתי לה בשמעתין ונאלו נערות (כתובות דף לח. ושם) ולענין זה אית להו לכ"ע הקישא דתנא דבי חזקיה כדאמרינן בפ' אלו נערות ומי איכא למאן דאית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין במתכוון לשאינו מתכוון לאו בממון אחר בהדי מיתה מיירי דמקל וחומר משוגג נפקא אלא לפטור מדמי הנהנה לאפוקי מדברי דדרש במתכוון להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתכוון פטור הכי נמי שאין מתכוון פטור ואהכי מייתי לה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף עט:) ובין דרך ירידה לדרך עלייה אתא כמו בדרך עלייה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממונא למפטריה הכי נמי דרך ירידתו אע"ג שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד אלטריך ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אלטריך אבל בפרק אלו נערות (כתובות דף לח. ושם) בשמעתא דלא יהיה אתון מוכיח סוגיא דפרישית: זאת

מסורת הש"ם

ה) לעיל מ., ב) כתובות לה. (לא. סנהדרין פט: פד:), ג) לעיל יג., ד) [שבת עג.], ה) רש"ש, ו) עיין רש"ל לפי פי' התוס' בי' הגמרא, ז) (ד"ה אים).

גליון הש"ם

גמ' ופתקיה לנזייתא. עי' מו"ק דף יב ע"ב ברש"י ד"ה לנחי:

מוסף רש"י

מכה אדם ומכה בהמה. מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת, הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה, מה מכה בהמה אין לך בו חיוב לחיוב אף מכה אדם אין לך בו חיוב לפטור, מכה בהמה לעולם חייב, דאמרינן (לעיל כו:) פלע מתח פלע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון (כתובות לה.) לכך הוקשו בהאי קרא מכה בהמה יומת, ומשמע בבהמה חייב ממון ובאדם פטור מממון, דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם, והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחיוב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט:). לשאין מתכוין. אין בו חיוב מיתה באדם (כתובות לה.). לדרך עלייה. שהכהו בהגבהת ידו אי שחתכו בחרבו מלמעה למטה (שם) דרך עלייה לא שייך למתני' גבי בהמה, אלא משום דבאדם אשכחן ביה חילוק בהיזק בשוגג, דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עלייה בהרימו את ידו פטור מגלות, דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו ירמות, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכש"ג כתובות לה.). לפוטרו ממון. כלומר לא חילקת בו שום לד לחיפול מן תשלומין אלא בכל לדדין הוא דמחייב דרבינן כל נזקין (לעיל כו:) מפלע מתח פלע לחייב על השוגג כמזיד ויבל האונס כרצון. ומכה בהמה נזק הוא (סנהדרין עט:). אף מכה אדם. אין דין פטור תשלומין הכתוב בו חלוק לשום לד שיתחייב ממון, אלא כל שפה פטור ממון, בין בשוגג ואין מתכוין דפטור ממיתה, בין במזיד ומתכוין לחייב מיתה (שם). היו שנים רודפים אחר אחד. שני שוורים של שני בני אדם שהיו רודפין אחר שור של אדם אחד (לעיל יג:).

רבינו חננאל

ואינן מקלקלין לפיכך חייבין אבל כל חובל ומבעיר שהוא מקלקל פטור ואקשי' ממתני' שורו שהדליק את הגדיש חייב כו' ופרקי' שורו דומיא דידיה מה הוא דקבעי ליה פי' מתכוין להדליק את הגדיש שצריך לאפרו כך השור מדליק את הגדיש בכוונה

עין משפט נר מצוה

צו א מי' ס"ו מהל' חובל ומזיק הלכה ג סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' שמח סעיף ח:

צו ב מי' ס"ח מהל' ערכין וחרמין הל' יג ופ"ג מהל' גניבה הל' ח ופ"ד מהל' חובל ומזיק הלכה ה סמג עשין ע טוש"ע מ"מ סי' תכג סעיף ד:

צח ג מי' פ"ט מהל' מזקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טוש"ע מ"מ סימן מ סעיף ח:

צט ד מי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ב:

תורה אור השלם

1. ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת: ויקרא כד כא

רבינו חננאל (המשך)

שצריך לאפרו לאיגנדורי ביה ומנא ידעינן שכך כוונת השור דחזינן ליה לבתר דקלייה קא מיגנדר בקיטמיה. פי' חינביה לסעלה בית העליסה קרוב לשיניים. פתקן לנזייתא פתח הקנקנים. ואקשי' על האי סברא מתני' דקתני שורו שבייש ואע"ג דנתכוון לבייש דומיא דאדם מה אדם אינו חייב בבושת עד שיתכוין לבייש. ואוקימתא למתני' שורו דומיא דידיה שורו דכונתו לבייש היכי משכחת לה. ופרק' אע"ג דלא אשכחן כוונה לבהמה לבייש אשכחן ליה כוונה להזיק ואמר מר כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב לגבי בהמתו כי האי גוונא פטור מן הבושת. רבא אמר מתני' כולה בשוגג וכדתנא דבי חזקיה כו' ופשוטה היא. ומיתוקמא בשורו דומיא ו) דידיה מה שורו בלא מתכוין אף הוא בלא כוונה. דהא שוגג הוא עליה. וסלקא כו' יוחנן דאמר מתני' דתנינן בשבת כל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ומבעיר חרץ מחובל דצריך לבלבו ומבעיר דצריך לאפרו כדאמרי' **מתני'** שור שהיה רודף אחר שור אחר זה אומר שורך הזיק וזלה אומ' לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראייה כו' אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ודברי סומכוס מפורשין בפ' שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה כו' ואמר ר' יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ותניא כהא בהדיא שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד דברי סומכוס וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראייה ואע"פ שבמקומות הרבה מקצירו בזה המקום

ו) אולי נ"ל ומיתוקמא כדדייה דומיא דשורו מה שורו כו'.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com